

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
Національний університет цивільного захисту України
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції,
30 квітня 2026 року

ЧЕРКАСИ – 2026

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

**ГУМАНІТАРНИЙ ДИСКУРС
СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, МАЙБУТНЄ**

матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції

30 квітня 2026 року

Черкаси
2026

УДК 009

Рецензенти:

Валентин ЛАЗУРЕНКО, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, Черкаський державний технологічний університет;
Наталія ЗЕМЗЮЛІНА, доктор історичних наук, професор, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького;
Ольга ПРОЦЕНКО, доктор філософських наук, професор, Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут».

Головний редактор:

Тетяна ЧУБІНА – доктор історичних наук, професор.

Відповідальний секретар:

Аліна КРИШТАЛЬ – кандидат педагогічних наук, доцент.

Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції, 30 квітня 2026 року. – Черкаси: НУЦЗ України, 2026. 724 с.

У збірнику представлено матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції «Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє». Зміст видання охоплює широке коло гуманітарних питань, серед яких особливу увагу приділено розвитку соціальних комунікацій та визначенню ролі соціально-гуманітарних дисциплін у підготовці фахівців служби цивільного захисту. Авторами досліджено особливості впровадження гендерного компонента у сектор безпеки, проаналізовано актуальні питання психології та педагогіки, а також обґрунтовано необхідність гуманітаризації освіти у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. Важливе місце у збірнику посідають розвідки, присвячені комплексному впливу російської агресії на українське суспільство. У матеріалах ґрунтовно проаналізовано прямі та опосередковані наслідки війни, запропоновано дієві механізми підтримання життєдіяльності країни в кризових умовах, а також окреслено шляхи майбутнього відновлення, сталого зростання та всебічного розвитку держави. Видання розраховане на здобувачів вищої освіти, молодих науковців і всіх, хто прагне глибше зрозуміти гуманітарні виклики сьогодення.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 9 від 27 березня 2026 року)*

*Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі
комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 4 від 14 квітня 2026 року)*

<i>Яна БОНДУРОВА, Тетяна СЛОБОДЯНИК</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	643
<i>Олескій ВАСИЛЕЧКО, Валентина ПОДЛЕСНА</i> ВАЖЛИВІСТЬ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ	645
<i>Ілля ВІНІЧЕНКО, Оксана ІВАЩЕНКО</i> ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	647
<i>Ганна ВОЙЦІШЕНА, Ольга СТОЛЯРЕНКО</i> ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ МОЛОДШОШГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	649
<i>Дар'я ГАСАНОВА, Катерина ЯРЕСЬКО</i> РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТІЛА В РЕКЛАМНИХ КОМУНІКАЦІЯХ FASHION-БРЕНДІВ У КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ	651
<i>Євгенія ЄРЕМЕНКО, Андрій ІВАНОВ</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ, ПОВ'ЯЗАНОМУ ЗІ ЗБРОЙНИМИ КОНФЛІКТАМИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ.....	654
<i>Артем ЖАДАН, Яніна ФЕДОРЕНКО</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	657
<i>Михайло ЖУРБА, Владислава КОЛОДЯЖНА, Інна БЄЛОВА</i> ІНСТИТУЦІЙНА ВІДПОВІДЬ УКРАЇНИ НА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО У ВОЄННИЙ ЧАС: БЕЗПЕКОВИЙ СЕКТОР, СТАНДАРТИ ТА ПІДЗВІТНІСТЬ.....	658
<i>Роман KARPENKO</i> GENDER STEREOTYPES IN THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF WAR AND MARTIAL LAW.....	662
<i>Олександр КОЛОДОЧКА, Наталія ЄРЕМЕЄВА</i> THE INFLUENCE OF THE GENDER STATUS OF PARTICIPANTS ON SPEECH COMMUNICATION	664
<i>Людмила КОМАРНІЦЬКА</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ФОРМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ	665
<i>Ольга КРАВЧЕНКО, Марія ДМИТРЕНКО</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ-ПОЛІТИКА ТА ЖІНКИ-ВІЙСЬКОВОЇ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ	667
<i>Максим КУЛІНСЬКИЙ, Валентина ПОДЛЕСНА</i> ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	669
<i>Софія ЛІВА, Лідія СУКМАНОВСЬКА</i> ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ФАКТОР ПОШИРЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	670
<i>Костянтин МАРКЕВИЧ, Валентина ПОДЛЕСНА</i> ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧИЙ ВИМІР ТА РЕАЛІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	673

5. Волкова А. А., Полякова О. М. Гендерні аспекти домашнього насильства в Україні. *Соціальна підтримка сім'ї та дитини у соціокультурному просторі громади* : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Суми, 09 червн. 2022 р. / СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 199–202. URL: <https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/8380/document.pdf>

6. Кокнова Т. А., Овчарова Л. А. Особливості відображення гендерного стереотипу та його вплив на мовну діяльність особистості. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2019. № 7 (330). С. 20–29. URL: <https://surl.li/xlqpro>

7. Як гендерні стереотипи впливають на поширення насильства. *Громадський ресурс Полісся*. URL: <https://ngo.zt.ua/henderni-stereotypy-nasylstva/>

8. Требунських І. Як печерні стереотипи про подружні стосунки можуть стати підґрунтям для насильства. *GenderГід*. URL: <https://surl.li/vifdoq>

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОДАВЧИЙ ВИМІР ТА РЕАЛІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Костянтин МАРКЕВИЧ, ННІ цивільного захисту, ЦЗк-25-1 група
НК – Валентина ПОДЛЕСНА
Національний університет цивільного захисту України*

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України стала серйозним викликом не лише для системи національної безпеки та оборони, а й для дотримання прав людини, зокрема принципів гендерної рівності. В умовах воєнного стану сектор безпеки і оборони України зазнав суттєвих трансформацій, що актуалізувало питання впровадження ефективної гендерної політики як невід'ємної складової демократичного цивільного контролю та стійкості держави [1].

З початку повномасштабної війни кількість військовослужбовців в Україні збільшилась майже у 2,5 рази у порівнянні з 2014 роком. Станом на березень 2023 року кількість жінок у ЗСУ зросла до 60 538 осіб, із них військовослужбовців – близько 42 898, тоді як у 2014 році ці показники становили 49 926 та 16 557 осіб відповідно. Україна значно розширила можливості жінок у військовій сфері: тепер вони можуть отримувати військову освіту, включаючи вищі військові навчальні заклади, знято обмеження на посади, які можуть займати жінки-військовослужбовці, і скасовано вікові обмеження для жінок, які хочуть служити за контрактом. Це доводить, що наша країна виходить на європейські стандарти та зрівнює чоловіків із жінками у правах [1].

З огляду на вищевикладене, оскільки кількість жінок в лавах Збройних сил України зросла, наша держава збільшила зусилля у боротьбі проти насильства. Так Верховна Рада ухвалила низку законів для захисту громадян: в грудні 2017 року прийнято новий Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також внесені зміни до Кримінального та процесуального кодексів України щодо криміналізації систематичних випадків домашнього насильства та інших форм насильства за ознакою статі з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Також Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 визначено Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі. З 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» [2].

Виконання законодавчих актів викликало чимало позитивних зрушень: створення бригад соціально-психологічної допомоги, посилення мережі притулків для постраждалих, застосування термінових заборонних та обмежувальних приписів, впровадження корекційних програм, робота урядової «гарячої лінії» 15-47 з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, разом з «гарячими лініями», роботу яких забезпечують громадські організації, зокрема «Ла Страда-Україна», а також запровадження кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства [2].

Але, не зважаючи на ґрунтовну законодавчу базу, наша країна в Європі, фактично, все ще лідирує за рівнем насильства, хоча показники дещо знизилися за останній час.

Для об'єктивного аналізу слід також зауважити, що гендерна нерівність під час війни торкається не лише прав жінок, а й чоловіків. Усі війни впливають на наявні в суспільстві гендерні ідеології та відносини, розподіл гендерних ролей, на соціальне становище жінок і чоловіків. Гендерні ідеології будуються під час війни на основі ідей про те, що чоловіки є «захисниками», а жінки тими, «кого захищають»; гендерні ролі внаслідок воєн стають дуже поляризованими, а гендерна нерівність поглиблюється [3].

Так, наприклад, чоловіки, які не перебувають у лавах ЗСУ, часто відчують негласний (або відкритий) осуд суспільства. Це породжує почуття провини («провина вцілілого») та меншовартості. Існує суспільне очікування, що чоловік має бути емоційно стійким, не виявляти страху чи слабкості. Це призводить до ігнорування симптомів ПТСР та депресії, оскільки звернення за психологічною допомогою часто сприймається як «нечоловіча» поведінка. Також чоловіки відчувають економічний тиск: від чоловіка очікують, що він залишатиметься «годувальником» навіть в умовах зруйнованої економіки та під постійним ризиком мобілізації, що подвоює рівень стресу [3].

Українське суспільство не консолідоване щодо питань військового обов'язку, мобілізації та ставлення до чоловіків призовного віку, які ухиляються від неї, про що свідчать суперечливі установки щодо цих питань. За даними КМІС [2024], захист країни назвали чоловічою справою 54% опитаних, а 46% стверджували, що обороною цілісності України мають займатися як жінки, так і чоловіки, а дані Info Sapiens свідчать, що серед немобілізованих чоловіків, які не мають «броні», 35% висловили готовність мобілізуватися, якщо прийде повістка [4].

Російсько-українська війна стала каталізатором суперечливих процесів у сфері гендерної рівності. З одного боку, вона загострила традиційні нерівності та вразливості, з іншого боку, війна спричинила руйнування застарілих гендерних стереотипів. Масове залучення жінок до сектору безпеки та оборони (надання права служити на всіх бойових посадах з 2022 року) та їхнє лідерство у волонтерському русі свідчать про перехід до моделі рівноправного партнерства у захисті. Попри прогрес у законодавстві та військовій сфері, війна створює реальні загрози регресу в питаннях економічної рівності та соціального захисту. Подолання цих викликів потребує не лише перемоги на фронті, а й системної державної політики, спрямованої на підтримку вразливих категорій та переосмислення соціальних ролей обох статей у процесі відновлення України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наливайко Л. Р. Гендерна рівність у секторі безпеки та оборони в умовах воєнного стану URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/10303/10358>
2. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг. ред. Левченко К.Б. / Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. Київ, 2020. 186 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind-57-gender-policy/genderna-polityka.pdf>.